

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XI

BELGRADE 1980.

Петар МИЛОСАВЉЕВИЋ

Балканолошки институт САНУ
Београд

ЈОШ НЕКОЛИКО РЕЧИ О КОНВЕНЦИЈИ ПАУЛУЧИ—КАРАБОРБЕ

Изненадни, вероватно само за Србе, долазак у Србију, јуна месеца 1807. године, тада пуковника руске армије, маркиза Филипа Осиповича Паулучија,¹ разговори које је он том приликом водио са српским старешинама и београдским митрополитом и докуменат, настао као резултат тих разговора и познат под називом Конвенција Паулучи—Караборбе, још и данас, више од сто седамдесет година после свог настанка, предмет су интересовања и размишљања историчара и њихових различитих схватања и тумачења. Уствари, предмет расправе је питање: може ли се овај докуменат, како по своме садржају, тако и по својим формалним карактеристикама, сматрати међудржавним актом, тј. двостраним уговором или конвенцијом?

И поред извесних нијанси у мишљењима појединих аутора, ипак се може рећи да о овоме питању у историјској науци, данас, постоје два основна становишта. По првом, докуменат се без посебних објашњења и тумачења, већ самим својим постојањем и садржајем, прихвата као својеврсан српско-руски уговор, као међународна конвенција по неким ауторима у многим погледу чак веома значајна.² Са таквом карактеристиком и тако оквалификован, поменути уговор би, после споразума који је Петар Ичко склопио с Турцима крајем 1806. године, представљао још један акт међународног значаја, са Русијом

¹ Паулучи Филип Осипович (1779—1849), маркиз, пореклом Италијан. У руској служби од 1807. године, када је као специјални изасланик руског цара боравио у Србији и водио преговоре са Караборбем и другим српским старешинама.

² Стојан Новаковић. *Васкрс државе српске*. Изд. 2, Београд 1904, 72.

свакако први, који су српски устанци постигли крајем треће године свога устанка и војевања против турског господара — тачније речено, у тренутку кад су већ били постигнути скоро сви циљеви који су одговарали стварним могућностима устаника и које су они били кадри остварити у постојећем распореду и односу снага на међународном плану. Са становишта спољнополитичког положаја Србије и њене међународне афирмације, то је чињеница од посебног значаја, али до сад недовољно проучена и истицана, често заташкавана, па и порицана. Задатак је истраживача да се поново, потпуније и свеобухватније, позабаве овом чињеницом и да јој одреде оно место које јој заиста припада у оквиру многих достигнућа која су устаници остварили у годинама тешких сукоба са далеко надмоћнијим непријатељем. Додајмо још и то да су можда начин на који је документ настао и различит однос устаничких вођа према њему, као и његове реперкусије на потоње српско-руске односе, условљене његовим садржајем, и довеле до тако противуречних мишљења и оцена о његовом карактеру и значају. Свакако, немогуће је у оквиру само једног, обимом ограниченог, чланка изложити све оно што је о овоме документу написано, па бисмо се овом приликом задржали само на неким схватањима изнетим у вези са њим. Наиме, говорићемо о оним ставовима којима се овом документу одриче карактер двостраног уговора, сматрајући га једноставно за некакав, током устанка више пута понављани списак жеља вођа српских устаника, упућених руском цару, признајући му у најбољем случају карактер протокола о разговорима вођеним између Караборђа и Паулучија.

Тако се низ аутора углавном позива на следеће чињенице: прво, Паулучи није имао званично пуномоћје да у име Русије са Србима расправља о било каквом споразуму, а још мање да са Србима такав споразум закључује; друго, основни циљ његове мисије у Србији састојао се у прикупљању, Петербургу потребних, војно-политичких информација о Србији и Србима; и треће, документ, формално посматран, потписали су само српски представници, што значи да је једностран, па као такав не може да представља узајамну обавезу и нема карактер уговора, односно конвенције. Посебно се истиче да се у документу не може указати ни на једну тачку која би се могла протумачити не као обавеза, већ ни као обећање руске стране.³ На крају, поједини аутори закључују да би се поменути документ, мада не одражава дијалог вођен између српских и руских представника, али пошто ипак формулише резултате преговора, могао сматрати протоколом.⁴

³ С. А. Никитин. О так называемой *Конвенции Паулуччи — Кара-Георгиев*, *Balkanica*, VIII, 235—243.

⁴ *Исто*, 241—242.

Формално посматрано, тачно је да Паулучи није имао пуномоћје за закључивање било каквог уговора са Србима. Кажемо формално, а тачније би било рећи привидно, јер инструкција коју му је пред његов одлазак у Србију, маја 1807. године, уручио тадашњи руски министар спољних послова Андреј Будберг недвосмислено показује да је Паулучи у предстојећем контакту са Србима имао неограничена овлашћења.⁵ Он је са српским старешинама могао да разговара не само о проблему заједничког ратовања и питању снабдевања Срба оружјем, муницијом, новцем и другим, што је посебно наглашено, већ и о свим другим појединостима из међусобних односа, како то прозилази из саме инструкције. Уз то, Паулучи је имао право да сам оцени да ли је и када свој задатак испунио, као и да у циљу реализације постављених му задатака својим сабеседницима у име цара обећа све што сматра оправданим. Једини услов за подршку било је уверење да ће они којима се таква подршка обећавала деловати у правцу потребном петербургском кабинету.⁶ А тај правац, као што ћемо касније видети, морао је бити усаглашен са основном премисом руске политике на Балкану, која се, у крајњој линији, сводила на формирање у овом региону аутономних или полуаутономних држава и државица под покровитељством Русије, чиме се имало осигурати остварење њених генералних стратешких циљева: очување интегритета Турске царевине и истовремено задовољење основних тежњи балканских народа, а то би имало за последицу даље јачање утицаја и моћи Руске империје и њених владајућих слојева у овом делу Европе.

Што се тиче тврдње да се основни циљ мисије Паулучија састојао у прикупљању војно-политичких информација о Србији и Србима, ту се не би могло ништа посебно приговорити, јер се у већ поменутој инструкцији такав задатак пред Паулучијем заиста поставља. Ипак се мора подвући да је поред набројених Паулучи имао да обави и неке у инструкцији недефинисане задатке. Али, ако није спорно оно што је он имао да уради за време свога боравка у Србији, онда је више него необичан начин на који је Паулучи требало да обави поверени му задатак. А тај начин је по нашем мишљењу веома важан за разумевање саме суштине документа, уочавања повезаности његовог садржаја са основним поставкама политике царизма према Србији и односа званичног Петербурга према опште признатом у то време вођи устаника, Караборбу, и према оним снагама у Србији које су биле носиоци самосталности у одлучивању и акцијама, како на унутрашњем, тако и на спољњем плану. Зато ћемо се овом приликом, не задржавајући се на разлозима⁷ који

⁵ Внешняя политика России XIX и начала XX века (У даљем тексту — ВПР), т. III, Москва 1962, 583—588.

⁶ Исто, 584, 587.

⁷ Исто, 583—588.

су приморали Александра I да Паулучија из Барштајна, где се у то време налазио, упути на Балкан и не обзирајући се на детаљно разрађену маршруту његовог путовања,⁸ зауставити само на ономе делу инструкције где се говори о циљевима Паулучијеве посете Србији и препорукама које су га упућивале на начин на који је те циљеве имао да оствари. Тај део инструкције дословно гласи:

»Arrivé à Belgrade, vous mettrez un sein particulier à examiner l'état dans lequel se trouve cette place, la force de la garnison serbienne qui s'y trouve, l'esprit des habitants de cette ville, enfin tout ce qui mérite d'être observé. Vous trouverez à Belgrade le métropolitain Léon, qui par sa place jouit d'un grand crédit auprès des Serbiens, ainsi que le commandant de la place qui tous deux paraissent être parfaitement dévoués aux intérêts de notre auguste cour. En faisant leur connaissance vous les entretiendrez des dangers auxquels la nation serbienne s'exposerait en se soumettant à la Porte ou bien en s'abandonnant aux offres insidieuses de la France. Vous les assurerez en même temps, qu'ils pourront toujours compter sur l'assistance de la Russie, dont les habitants sont de la même extraction et professent la même religion qu'eux. Vous pourrez ajouter au métropolitain en particulier, qu'en persistant dans les mêmes principes qu'il a manifestés jusqu'ici, il ne pourra manquer de recevoir sous peu quelque marque ostensible de l'approbation de l'empereur. Vous tâcherez de cette manière de vous concilier sa confiance et de vous procurer tant par lui que par d'autres canaux tous les renseignements possibles sur le nombre des Serbiens qui se trouvent sous les armes, sur les dispositions qui les animent, sur le degré de leur attachement à la Russie, sur les relations qu'ils ont pu avoir et qu'ils entretiennent peut-être encore avec les Français, sur les plans qu'ils peuvent former, sur la direction qu'ils comptent donner à leurs opérations, sur les moyens d'établir une communication entr'eux d'un côté avec l'armée russe en Vallachie et de l'autre avec les Monténégrins sur les besoins qu'ils ont d'armes, d'argent etc. A l'égard des armes si vous pouvez compter sur les Serbiens, vous pourrez les assurer que l'ont achèra au plus tôt de leur en faire parvenir autant que possible; quant à l'argent, cet objet ne rencontrerait aucune difficulté dès que nous connaissons à cet égard le voeu de la nation serbienne; et vous voudrez bien tant sous ce rapport que sous tout autre assurer les personnes avec lesquelles vous vous trouverez en relation, que la cour impériale ne négligera rien pour soutenir les Serbiens par tous les moyens à notre disposition, pourvu que nous puissions être assurés de ce qu'ils agiront constamment dans le sens qui nous convient.

Après avoir passé à Belgrade le temps nécessaire pour acquérir des notions préliminaires sur les différents objets dont je viens de parler, vous vous rendrez auprès de Czerni Georges et vous lui remettrez la lettre ci-jointe en original et en traduction. D'après la manière dont il vous recevra ainsi que d'après le plus ou moins d'empressement qu'il témoignera à vous communiquer ses plans et ses vues, vous déterminerez le degré de confiance que vous lui donnerez. Du reste vous tâcherez de tirer de lui-même toutes les notions que je vous ai recommandé de recueillir à Belgrade et vous chercherez en même temps à vous instruire plus particulièrement de la partie militaire comme des points sur lesquels Czerni Georges croit pouvoir agir offensivement, de ceux sur lesquels il compte se borner à la défensive, sur les moyens qu'il croit les plus propres à effectuer sa jonction avec les troupes russes, enfin sur tout ce qui à cet égard peut nous intéresser.»⁹

⁸ Исто.

⁹ Исто.

Уколико су се циљеви Паулучијевог боравка у Београду и, уопште, у Србији могли да схвате, те начин на који је требало да их оствари, о чему сведочи и цитирани део инструкције, свакако је доказ једне одређене политике и, најблаже речено, не баш коректног односа према руководиоцима борбе српског народа, легалним носиоцима у бојевима извођеног суверенитета.

Као доказ да посматрани документ нема карактер конвенције наводи се и чињеница да су га потписали само српски представници. Одатле се извлачи закључак да он не представља узајамну обавезу заинтересованих страна, да је једностран, а као такав не може значити никакву конвенцију. У вези са овом тврдњом, вероватно би се морала обратити пажња и на чињеницу да је, у ситуацији када је Русија своје везе са балканским народима и своје стварне циљеве у овом региону морала да крије од осталих заинтересованих држава, руским званичним лицима и представницима у овим крајевима препоручивано је да о својој делатности не остављају никакве трагове. Ствари су се имале свршавати искључиво путем усмених договора и порука или преко поверљивих лица. Да је то тако, најбоље сведочи упутство које је К. К. Родофиникин, јула 1806. године, приликом свог именованја за руског резидента у Влашкој и Молдавији, добио лично од Александра I. У четвртој тачки тога упутства, поред осталог, Родофиникину се препоручује да буде крајње обазрив и да се у контактима са Србима и Карађорђем уздржава од било каквих писмених комуникација.¹⁰ Нема сумње да је ова одредба из упутства датог Родофиникину имала генерални карактер и да су се ње у одржавању веза са Србима морали придржавати и други руски емисари, па вероватно и Паулучи. Тиме би се, како нам изгледа, бар донекле могла објаснити чињеница што на документу нема Паулучијевог потписа, ако га заиста нема. Када ово кажемо, имамо у виду чињеницу да није баш сасвим јасно да ли се, када је реч о овом документу, ради о оригиналу или о копијама, можда различитим преписима. Од српских историчара само Миленко Вукићевић спомиње да је видео оригиналан текст овога документа.¹¹ У руској историографији први је текст овог документа, и то 1863. године објавио, познати руски историчар Н. Н. Дубровин.¹² За њим, текст документа, на основу извештаја Паулучија министру Будбергу, објавио је В. Богишић.¹³ Од тада, кад год је реч о овом документу, аутори се позивају на Богишића. То су

¹⁰ ВПР, т. III, 236.

¹¹ М. Вукићевић. *Карађорђе*, књ. 2. *Историја устанка од 1804—1807*. У Београду, 1912, 539—541.

¹² Н. Дубровин. *Сербский вопрос в царствование императора Александра I*. — *Руский вестник*, 1863, т. 46.

¹³ В. Богишић. *Разбор сочинения Н. А. Попова „Россия и Сербия“*. СПб, 1872.

учинили и састављачи четвртог тома докумената спољне политике Русије деветнаестог и почетка двадесетог века.¹⁴ У вези са овим документом у поменутом тому има примедба да се оригинал, који се не налази међу документима овог тома, разликује од објављене копије само у неким ситнијим детаљима. Те незнатне разлике и представљају основни разлог зашто оригинални документ није објављен. О овоме говори и С. А. Никитин.¹⁵ Међутим, у своме раду, само неколико страница даље, Никитин додаје „да на жалост, оригинал документа није нађен и да нема могућности да се он упореди са већ два пута објављиваним копијама”.¹⁶ После овога, заиста је нејасно постоји ли или не оригинал овог документа и где је он, а само би се увидом у исти могао дати сигуран одговор на питање: да ли на њему постоји или не Паулучијев потпис?¹⁷

Са онима који одбацују могућност да овај документ представља конвенцију могло би се дуго дискутовати. Међутим, није нам циљ да расправљамо о свим формалним карактеристикама овог у сваком случају интересантног документа. Овом приликом хтели бисмо да укажемо и на једну другу страну проблема, чијим би се осветљавањем допринело бољем уочавању стварног садржаја, значаја, па и формално правног обележја овог документа. А ствар је у томе да се при оцени његовој заборавља на то шта је он уопште представљао у оквирима ондашње руске балканске политике, како посматране у своме тоталитету, тако и у односу на Србију. Без таквог прилаза овој проблематици немогуће је дати правилан одговор на ово и данас интересантно и веома важно питање из домена руско-српских односа током првог српског устанка.

Овом приликом, свакако немогуће је детаљније говорити о спољној политици Русије, посебно њеној политици на Балкану. Зато ћемо указати само на неке од закључака до којих се у том погледу дошло у последње време.¹⁸ У основном, према тим истраживањима, општа оцена руске балканске политике од почетка XIX века до закључења тилзитског мира може се окарактерисати као политика непрекидног ширења и учвршћивања веза

¹⁴ ВРП, т. IV, Москва 1965, 553.

¹⁵ *Balkanica*, VIII, 238.

¹⁶ *Исто*, 241. Примедба 28.

¹⁷ Када А. Гагић говори о овом документу у свом Дневнику (Види: Радослав Перовић. Прилози за историју првог српског устанка, 77—95) могло би се претпоставити да се ради о препису документа на коме није морао бити не само потпис Паулучија, него ни Караборћев печат. Ово спомињемо, поред осталог, и зато, што није сасвим јасна ни чињеница зашто поред Караборћевог потписа, за који М. Вукићевић тврди да је писан руком Ј. Гагића (види: М. Вукићевић, *Караборће*, 539—541) нема и Караборћевог печата. Но, о овоме другом приликом.

¹⁸ У нашој историографији овој проблематици није посвећен ни један специјалан рад. У совјетској их је приличан број. Међутим, сматрам да је у проучавању и оцени руске балканске политике најдаље отишла И. С. Достјан у свој књизи: *Россия и балканский вопрос*, Москва, 1972.

Русије с балканским народима. То је био одраз све већег значаја улоге Русије у међународним односима у југоисточној Европи и све већег интересовања царизма за проширење свог утицаја у овом делу Турског царства. Али, пошто је политика Русије на Балкану у то време била подређена задацима борбе против Наполеона, сферу њених интереса представљали су, пре свега, источно Средоземље и југозападна обала Балканског полуострва. Активна делатност руске дипломатије у Јонској републици и напори да се она заштити од француског напада — све је то у знатној мери доприносило јачању руских позиција на територији насељеној Грцима. Уз то, Котор и Црна Гора постали су главна упоришта Русије на Јадранском мору, а Молдавија и Влашка у доњем току Дунава. Северни део српских земаља, тада још увек у саставу Турског царства, са становишта спречавања француског продора на Балкан био је за Русију од мањег значаја. Но, избијање првог српског устанка побудило је владу Александра I да са српским устаницима успостави непосредан контакт и разради позицију у погледу регулисања српско-турског конфликта и политичке будућности српских земаља.¹⁹ У најопштијим цртама та се позиција уклапала у оквире глобалне руске политике на Балкану, чије је основне смернице дао онда веома утицајни помоћник руског министра спољних послова, кнез Адам Адамович Чарторијски.

У основи руске балканске политике, коју је разрадио Чарторијски, била је претпоставка да ће после победе европске коалиције на челу са Русијом и Енглеском доћи до неминовног политичког преуређења источне и југоисточне Европе, да ће у тим регионима бити образоване нове државе и на бази уједињавања малих земаља створени федеративни савези. Према замисли Чарторијског, све би ове нове државне творевине, националне или вишенационалне, раније или касније, морале доћи под утицај једне од тадашњих великих европских држава. Али, како се при будућем уређењу Европе нису могли заобићи ни Срби, чија је борба постајала све значајнија и чији је значај у овом делу Европе из дана у дан растао, то је Чарторијски покушао да разради такав план политичког преуређења југоисточне Европе који би водио довољно рачуна и о интересима ослободилачких покрета на Балкану, у првом реду српског и грчког, али усаглашавајући их са интересима Русије. Тај план, између осталог, морао је допринети очувању руско-турског савеза, али истовремено и припремити терен за промене до којих би дошло с падом Турског царства. Уз то, водило се рачуна да, на овом плану засновано, преуређење Европе не изазове противљење ни Енглеске ни било које друге државе заинтересоване за збивања у овом делу света. Свакако, није се смело допустити

¹⁹ Достјан, 61—62.

да будуће промене створе услове за евентуалну инфилтрацију Француске у ова подручја.

Међутим, како је било немогуће, због замршених односа великих држава и њихових супротних интереса, предвидети стваран ток развоја догађаја и све могуће заокрете, а да би сачувао основну концепцију свога балканског плана, Чарторијски је разрадио више варијанти. По првој од њих, а она се може сматрати за максималну, Чарторијски је претпостављао да ће се под ударцима Француске или револуције балканских народа, која је већ отпочела српским устанком, Турско царство врло брзо срушити. На рушевинама тога царства формираће се посебне државе, независне у унутрашњој управи, али обавезно под врховном влашћу и покровитељством Русије.²⁰ Интересантно је да је руска дипломатија, као што то показују преговори који су крајем 1806. и почетком 1807. године вођени у Лондону између руске и енглеске владе, покушавала да убеди Енглеску у оправданост својих планова о преуређењу Османског царства, а на бази плана Чарторијског. Шта више, претербургски кабинет у току тих разговора није одбацио ни могућност да се новостворене државе на Балкану, уз одговарајућу компензацију Енглеској, припоје Русији.²¹

У условима какви су владали током 1806. године тешко је било веровати да би максимална варијанта балканског плана Чарторијског могла бити остварена. Зато је он у свом плану био предвидео и другу варијанту, ону чијој се реализацији, тако рећи, могло, одмах прићи. По тој варијанти, уз помоћ и подршку Енглеске, при неутрализацији Турске и уз обавезно очување руско-турског уговора из 1805. године, на Балкану би биле две државе — грчка и словенска. Обе ове државе и даље би се налазиле под врховну влашћу Турске, али истовремено и под покровитељством Русије.²²

Балкански план Чарторијског наишао је на одобравање Александра I и петербургског кабинета, а његова друга варијанта послужила је као основа и за решење српског питања. А познато је да је руска влада у то време у више наврата покушавала да убеди Порту у потребу да задовољи захтеве српских устаника и да им, у погледу унутрашњег уређења, да сва аутономна права. Али, није се само оваквим предлозима противила Порта: ни Енглеска није била спремна да прихвати промену постојећег стања на Балкану, тим пре што је та промена

²⁰ Између осталог види: *Записка об устройстве европейских дел в случае удачного окончания войны. Мемуары князя Адама Чарторийского и его переписка с императором Александром I*, т. II, Москва, 1913, 58—61; В. Г. Сироткин, *Франко-русская дипломатическая борьба на Балканах и планы создания славяно-сербского государства в 1806—1807. год.* Учение записки Института славяноведения, т. XXV, Москва 1962, 177—179. и др.

²¹ Исто.

²² Исто.

истовремено значила јачање руског утицаја у овом и за Енглеску и за Порту веома важном подручју. Услед ових, а и неких других отпора, план Чарторијског остао је без резултата.

У међувремену, односи између Русије и Турске све више су се заоштравали. Турска се све више окреће Француској и под утицајем Наполеона припрема се за рат против Русије. Али, да би обезбедила лево крило своје армије и на руски фронт упутила што већи број својих војних јединица, дотле везаних за српско бојиште, Порта закључује са српским устаницима мир — Ичков мир. Овим догађајима руски интереси на Балкану су осетно угрожени. У таквој ситуацији, октобра 1806. године, руска војска улази у Дунавске кнежевине, а Порта децембра исте године одговара објавом рата Русији.

Нови рат још више отежава положај Русије на југу и ставља пред њену дипломатију још сложеније задатке. На Балкану, Ичков мир лишавао је Русију јединог стварног савезника. То је требало спречити. Али како? Прокламацијом генерала Михелсона, којом се Срби позивају да у савезу са руском војском наставе борбу, за коју им се после завршетка рата обећава пуна независност, као да је решење нађено. Истина, то се не уклапа у пројекте и варијанте балканске политике које је разрадио Чарторијски, али циљ оправдава средство. Привучени обећањима, а подстицани и сопственим жељама које овим позивом постају још снажније, Срби одбацују Ичков мир и продужују рат, предузимајући у пролеће 1807, баш онда када Паулучи креће за Србију, офанзиву на истоку и југоистоку. И Руси крећу у акцију, али њихове операције су недовољно припремљене и неодлучне; не обећавају ништа добро.

Шта у таквој ситуацији значи обећање дато Србима да ће им нови рат донети потпуно ослобођење од турске доминације? Да ли је то промена у руској балканској политици? Мисли ли Русија да заиста подржи Србе у настојању да остваре пуну независност? На ова питања не може се позитивно одговорити. На Србију се у овом тренутку још увек гледа из угла оне варијанте балканске политике која је и даље оставља у саставу Османског царства, мада јој се признаје право на унутрашњу аутономију. Обећање пуне независности само је потез учињен са циљем да се поништи Ичков мир, а Србија и даље задржи као веома важан савезник на кога се у Главној команди Молдавске армије рачуна као на чиниоца од изузетног значаја на десном крилу дунавског фронта. Шта више, отпочевши кампању на Дунаву, петербуршки кабинет није био заинтересован за њено проширење. Упадом у Влашку и Молдавију и продужетком борби у Србији, Петербург је једино намеравао да пред Портом демонстрира своју одлучност и упозори је на оно што

би се могло десити уколико се она у својој будућој оријентацији определи за Француску. Али, шта са акцијама Срба, који су и сувише озбиљно схватили позив генерала Михељсона? Уз своју одлучност и подршку других балканских народа Срби су могли да постигну такве успехе који би довели до проширења устанка и на остале хришћанске крајеве. Какве би последице свега тога биле, тешко је и претпоставити. У пролеће 1807. године петербургски кабинет се бојао да би војне операције ширих размера на Балкану и успеси српских устаника могли да изазову реакцију других европских држава које су на том подручју такође имале своје политичке интересе, а Русија због опасности која јој је претила са запада не би била у стању да догађаје на Балкану задржи под својом контролом. Из тих разлога, оног истог часа када је отпочео војне операције против Турске, Александар I је предузео кораке да са Портом закључи мир. Обећање покровитељства требало је у таквој ситуацији да ублажи разочарење које је код Срба изазвао овакав обрт у борби са Турском. Уз то, то је био добар начин да се руски утицај у Србији задржи и даље неокрњен. Одредба о покровитељству у конвенцији из јуна 1807. године, поготову ако се она представи као искључиво српски захтев, требало је да послужи овом циљу. Нема сумње, био је то одраз интереса и положаја једне велике државе, њених глобалних интереса, а пре свега њеног нестабилног политичког курса у овом делу Европе и њеној неадекватној политици, која није полазила од стварних интереса Русије на Балкану и у реону Блиског истока, већ од главног спољнополитичког задатка царизма — борбе против Наполеонове Француске.

У том смислу, односно са напред изложеног становишта, и треба оцењивати конвенцију Паулучи—Караборђе. Тако треба прихватити и онај верноподанички вапај који доминира у већини тачака поменутих конвенције, вапај који је не само плод настојања неких од српских потписника конвенције и њихових присташа да ослонцем на једну велику и моћну државу обезбеде своју превагу над Караборђем и следбеницима независне српске оријентације, већ и извитоперени израз надања српског народа у подршку свог снажног савезника. Али, истовремено тај вапај је и резултат вештог манипулисања превејаног Италијана, тада на служби у руској дипломатији, маркиза Паулучија, који је, како и сам о томе сведочи у извештају после своје мисије у Србији, уз помоћ Арсенија Гагића успео да основне поставке руске политике према Србији — принцип покровитељства и безрезервне доминације — протури као најбитнију одредбу поменутих конвенције.²³

²³ В. Божишић, 100.

ENCORE QUELQUES MOTS DE LA CONVENTION
PAULUCCI—KARAGEORGES

R é s u m é

Dans le présent article on essaie de mettre en lumière, sous un aspect un peu plus vaste, le problème bien connu dans la science historique de la convention Paulucci-Karageorges et d'écartier par là les dilemmes auxquels cette convention, à cause de certaines de ses traits formels spécifiques, a donné et donne encore lieu dans les rangs des chercheurs.

A cet effet l'auteur tend à établir le rapport qui existait indubitablement entre la politique étrangère du gouvernement russe et la teneur de la convention, en tant qu'expression directe de cette politique dans une période déterminée et envers une région strictement déterminée.

Par l'analyse des documents relatifs à ce problème, particulièrement de l'instruction du mois de mai 1807 que le ministre des affaires étrangères russe à cette époque A. Budberg avait remise à l'émissaire russe, le marquis F. O. Paulucci à la veille du départ de ce dernier pour la Serbie et en les rattachant aux attitudes fondamentales de la politique russe dite «des Balkans» et, particulièrement, aux méthodes que la diplomatie russe utilisait dans ses rapports avec les représentants des peuples balkaniques, l'auteur arrive à la conclusion que la convention était, avant tout, le reflet de deux facteurs incontestables. En premier lieu, le reflet des intérêts et de la position d'un grand Etat, de ses intérêts globaux et, avant tout, de son cours politique instable dans cette partie de l'Europe et, en deuxième lieu, le reflet des tendances de certains chefs serbes de s'assurer, en s'appuyant sur un grand Etat, la situation dominante par rapport aux partisans d'une orientation indépendante serbe dans le domaine de la politique étrangère.

